

SCOPE

Henk Maurits, freelance filmjournalist, bericht in deze rubriek periodiek over belangwekkende films en documentaires.

Film: *Fateless* (speelfilm).

REGIE: LAJOS KOLTAI, HONGARIJE, 2005.

Sinds 7 september te zien in de filmhuizen.

DE OORLOGSGESCHIEDENIS VAN EEN 'SURVIVOR'

Het aantal films over de gruwelen van de concentratiekampen is inmiddels al lang niet meer op de vingers van één hand te tellen. En toch blijven filmmakers in binnen- en buitenland gefascineerd en geobsedeerd door het onderwerp. Met het risico dat de films die nu nog worden gemaakt weinig of niets meer toevoegen aan de vele verhalen die we al kennen.

In 2004 waagde de Hongaarse cineast Lajos Koltai zich desondanks aan de verfilming van *Sorstalanság*, de bekendste roman van de Hongaarse schrijver Imre Kertész, uit 1975 en in het Nederlands verschenen onder de titel *Onbepaald door het lot*. Het leidde tot de film *Fateless*, de duurste Hongaarse productie aller tijden,

die qua pretenties en qua problemen met de financiering overeenkomsten vertoont met Paul Verhoeven's 'oorlogsfilm' *Zwartboek*. Beide filmmakers kregen overigens erkenning voor hun film op een groot internationaal filmfestival. Koltai was genomineerd voor een 'Gouden Beer' op het filmfestival van Berlijn (2005) en Verhoeven dong mee naar de 'Gouden Leeuw' op het filmfestival van Venetië (2006). Maar in de prijzen vielen ze allebei niet. *Fateless* vertelt het autobiografische verhaal van de jonge Kertész, die in 1944 als jood wordt opgepakt in Boedapest en op zijn 14de in een concentratiekamp terecht komt. Kertész beschrijft in zijn roman, en ook in de film, het dagelijkse leven en zijn bijna-dood-ervaringen in Auschwitz-Birkenau en daarna in Buchenwald, waar hij in 1945 door de Amerikanen wordt bevrijd. Een authentieke oorlogsgeschiedenis van een 'survivor', inmiddels een van de bekendste holocaustschrijvers van deze tijd en in 2002 bekroond met de Nobelprijs voor de literatuur. De gelauwerde

auteur schreef zelf ook het scenario voor de film.

Hoewel de film het redelijk goed doet bij het publiek, gezien de reacties op de film op internet, was ik er niet van ondersteboven en valt er wel het een en ander aan af te dingen. Het is een klassieke literatuurverfilming, compleet met een *inner voice* die vertelt over het onmenselijke leven in het kamp. De zware arbeid, het slechte eten, het stelen van voedsel van elkaar, de lange appèls tot je erbij neerval, de terechtstellingen in de sneeuw, de lijken. Met steeds weer het verhaal van de verteller er overheen. Dat voegt soms iets toe, maar kan ook behoorlijk irriteren. Zoals de film meer irritante trekjes heeft. Net als Robert Benigni's film *La vita è bella* uit 1997 is het een echte 'studiofilm', waarin groot en in breedbeeld wordt uitgepakt. Kosten noch moeite zijn gespaard om het verhaal over de holocaust te vertellen. Dat zie je terug in het overdadige, theatrale camerawerk, en de minstens zo theatrale muziek (van Ennio Morricone). De kampscènes werden bewust in zwart-wit gefilmd om het allemaal nog wat grauwer en dramatischer te maken. Allemaal heel doordacht, maar de film komt er niet echt door tot leven. Hoe treurig de gebeurtenissen ook zijn, de ware emotie ontbreekt. Daarvoor heeft de

hoofdpersoon, de jonge Hongaarse acteur Marcell Nagy, te weinig charisma om ons daadwerkelijk het verhaal in te trekken. En de meeste bijfiguren komen niet echt uit de verf of zijn karikaturen. Hongaarse politiemannen, kapo's en Duitsers zijn stuk voor stuk vooral dom en potsierlijk, met die ene spreekwoordelijke uitzondering: de aardige kapo in de ziekenzaal van het kamp. Dat maakt de film stereotiep en ongeloofwaardig. Daarnaast lijdt *Fateless* net als *Zwartboek* aan een overdosis van gebeurtenissen. In maar liefst 140 minuten krijgen we de ene anekdote na de andere voorgeschoteld, waardoor de film een fragmentarische indruk maakt. Een van de sterkste delen van *Fateless* is wanneer de hoofdpersoon, na de nogal plotselinge bevrijding uit het kamp, is teruggekeerd in Boedapest en ook de kleur weer terugkomt in de film. Hij wordt er met de nek aangekeken in zijn kampkloffe. In zijn ouderlijk huis wonen andere mensen, zij ooms zitten met een schuldgevoel dat ze het allemaal hebben laten gebeuren, zijn vader is gestorven in Mauthausen en zijn stiefmoeder is getrouwd met een opportunistische Hongaar die vooral oog had voor het joodse familiebezit. Dan krijg je bijna heimwee naar het kamp en naar de kameraden, zoals blijkt uit de laatste woorden van de verteller.